

Literature

1. Eldridge J. et al. The Mass Media Power in Modern Britain.- New York: Oxford University Press, 1997.
2. Fairclough N. Media Discourse.- London: Arnold, 1995.
3. Hall S. Encoding and Decoding in the Television Discourse.- Birmingham: Centre for Contemporary Cultural Studies, 1973.
4. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man.- Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1994.
5. Media Literacy. [online]. [accessed 2012-01-10]. Available at <http://www.unesco.org.uk/media_literacy>
6. Meyrowitz J. Multiple Media Literacies // Journal of Communication.- Malden, 1998.-Vol.48.-No1.-P.96-108.

Summary

The paper presents the topic of mass communication and audience reception. The world has contracted due to the effect of mass media and texts which they spread can be received all over the world. It is clarified that the audiences overcome various disjunctions in order to decode the text. It is highlighted that the degree of decoding may differ and depends on the level of media literacy.

УДК 801.1

ФОНЕТИКО-ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАДНЬОЯЗИКОВИХ ФОНЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Есенова Е.Й.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Питання передачі іншомовних слів графічними засобами мови-реципієнта – одне з найбільш дискусійних та актуальних у сучасній лінгвістичній науці. Слова англійського походження, які потрапляють у нове мовне середовище, неодмінно змінюються, оскільки на них починає впливати фонетична система мови-реципієнта (у даному випадку йдеться про українську мову).

Передача англійських фонем, які є у складі англійських прототипів відповідних запозичених слів, не може бути абсолютно фонетичною. Основною причиною цього є те, українська мова не має у своєму розпорядженні досить значної кількості фонем, які відповідали б фонемам англійської мови. Крім того,

слід врахувати і той факт, що літери англійського слова, яке є прототипом англіцизму, не завжди знаходять відповідники в українському алфавіті. Але було б недоцільно вводити нові знаки в українську абетку тільки для того, щоб позначити ними певні фонемні чи графемні англійської чи будь-якої іншої мови. Це суперечило б основному принципу практичної транскрипції.

Зазначена проблема на сьогоднішній день недостатньо вивчена, незважаючи на той факт, що порівняльно-зіставне дослідження неспоріднених мовних систем було і залишається в центрі уваги вітчизняного та зарубіжного мовознавства. Питання вивчення фонетико-графічної асиміляції запозичень у мові-реципієнті пов'язане із загальними науковими і практичними завданнями мовознавства, такими як проблематика мовних контактів, засади практичної транскрипції і транслітерації, проблема варіативності запозичень у мові-реципієнті тощо.

Більшість досліджень у галузі мовних контактів та пов'язаною з ними проблематикою адаптації запозичень у мові-реципієнті звертають увагу в основному на етимологічні, лексико-семантичні та словотворчі аспекти асиміляції іншомовної лексики. Глибоке дослідження фонетико-графічної адаптації відбувалось здебільшого на матеріалі власних назв, в той час як передача апелювальної лексики має свої особливості при адаптації до фонетичної та графічної систем мови-реципієнта.

Мета нашої статті зумовлена насамперед достатньо широким колом невирішених питань у сфері проблематики мовної взаємодії. Конкретна мета дослідження – проведення фонетико-графічного аналізу варіантів відтворення апелювальної англійської лексики, у складі прототипів яких наявні задньоязикові фонемні англійської мови [k], [g], [ŋ], графікою української мови, а також узагальнення отриманих результатів щодо найраціональнішої передачі апелювальної англійської лексики, які містять ці фонемні, засобами української графічної системи.

Для досягнення даної мети ми спробуємо вирішити ряд завдань: 1) зробити порівняльно-зіставний аналіз наведених вище фонем англійської мови з їх українськими відповідниками; 2) виявити варіанти графічних виражень та їх сполучень у рамках проаналізованого нами мовного матеріалу; 3) визначити варіанти їх української передачі; 4) зробити власні узагальнення щодо способів найраціональнішого відтворення даних фонем графікою української мови при трансформації нових англіцизмів.

Англійська фонема [k] є задньоязиковим зімкненим вибуховим глухим приголосним. У системі українських приголосних є фонема, яка повністю відповідає даній за своїми фонологічними характеристиками. Це звук [к], який на письмі зображується літерою К. Фонема [k] має досить багато варіантів графічного вираження в англійській мові – 9, але кожен з них має лише по одному варіанту української передачі. Як правило, фонема [k] відтворюється українською мовою за допомогою літери К. Наведемо приклади:

<i>k</i> – к	<i>market</i> [ˈmɑːkɪt] – маркет,
<i>ke</i> – к	<i>make-up</i> [ˈmeɪkʌp] – мейк-ап,
<i>c</i> – к	<i>cabman</i> [ˈkæbmən] – кебмен,

<i>cc</i> – к	<i>moccasin</i> [ˈmɒkəsɪn] – мокасин,
<i>ck</i> – к	<i>deck</i> [dek] – дек,
<i>que</i> – к	<i>cheque</i> [tʃek] – чек,
<i>q</i> – к	<i>aqualung</i> [ˈkwɒlʌŋ] – акваланг.

Як видно з наведених прикладів, графічні вираження фонемі [k] можна поділити на три основні групи:

- 1) Звук [k] зображується на письмі літерою К або сполученнями з К.
- 2) Звук [k] зображується літерою С або сполученнями з С.
- 3) Звук [k] зображується літерою Q або сполученнями з Q.

Однак, незважаючи на таке розмаїття варіантів графічного вираження даної фонемі в англійській мові, в цілому не спостерігається проблема варіативності її української передачі.

Нами зафіксовано графічні вираження фонемі [k], які передаються на українську мову літерою Х:

<i>ch</i> – х	<i>schooner</i> [ˈsku:nɹ] – шхуна,
<i>kh</i> – х	<i>khaki</i> [ˈka:ki] – хакі.

Таку передачу частково можна пояснити тим, що обидва варіанти графічного вираження фонемі [k] містять літеру Н, а також можливим впливом інших мов на фонетичне звучання слова при опосередкованому запозиченні. І хоча подібна передача знаходить певну підтримку у графіці, з фонологічної точки зору назвати її коректною не можна.

Відтворення фонемі [k] через українську літеру Х не є типовим (нами зафіксовано усього 4 випадки такої передачі). Таким чином, враховуючи фонологічну близькість англійського приголосного [k] та українського [к], вважаємо за доцільне відтворювати цю англійську фонему українською літерою К незалежно від форми її графічного вираження.

Слід окремо сказати про сполучення англійських приголосних [k+s]. Воно має 4 варіанти графічного вираження в англійській мові та 5 варіантів української передачі. Це звукосполучення доцільно передавати сполученням українських літер КС незалежно від форми його графічного вираження, що здебільшого й підтверджується сучасною практикою передачі:

<i>x</i> – кс	<i>box</i> [bɒks] – бокс,
<i>ks</i> – кс	<i>creeks</i> [kri:ks] – крикси,
<i>cks</i> – кс	<i>bucks</i> [bʌks] – бакси,
<i>cs</i> – кс	<i>comics</i> [ˈkɒmɪks] – комікс.

Англійська фонема [g] є дзвінкою парою фонемі [k] і належить також до задньоязикових зімкнених вибухових приголосних. У системі українського консонантизму є звук який повністю збігається з даним за своїми фонологічними характеристиками. Це задньоязиковий приголосний [г], що передається на письмі літерою Г. Нами зафіксовано 4 варіанти графічного вираження фонемі [g] в англійській мові та 5 варіантів її української передачі. Майже завжди звук [g] передається в українській мові літерою Г, наприклад:

<i>g</i> – г	<i>goal</i> [gɔl] – гол,
<i>g</i> – г	<i>golf</i> [gɒlf] – гольф,

gg – ɣ *digger* [ˈdɪgɹ] – *дигер*,
gh – ɣ *yoghurt* [ˈjɹʊgɹt] – *йогурт*,
gue – ɣ *league* [li:g] – *ліга*.

За справедливим зауваженням П.П.Чучки [5, с.35], український правопис, маючи „в своїх фонетичних та графічних ресурсах спеціальні знаки для Г та Ґ, вперто (мабуть наслідуючи російські зразки) ігнорує їх розрізнення”. Адже наведені приклади (як і багато інших, у склад прототипів яких входить фонема [g]), слід було б передавати, вживаючи літеру Ґ, що передає на письмі задньоязиковий український звук [ɣ].

Як підкреслюють більшість сучасних мовознавців, ця проблема й сьогодні не знайшла свого остаточного вирішення, оскільки вживання літери Ґ дуже часто ігнорується (див. Б.М.Задорожний [2, с.134], О.Д.Пономарів [3, с.237 – 239]). За припинення ігнорування літери Ґ виступають і сучасні представники української наукової діаспори США та Канади (див. А.Горняткевич [1, с.81], Я.Славутич [4, с.276]).

Нами зафіксовано лише один випадок передачі звука [g] за допомогою українського сполучення ҐГ. Це частково можна пояснити тим, що у графічному вираженні фонему [g] у даному слові присутня англійська літера Н:

gh – ɾɔ *leghorn* [lɹˈgɔn] – *летгорн*.

Таким чином, для відтворення нових англіцизмів, у англійському прототипі яких є фонема [g], цілком доцільно використовувати літеру Ґ, що передає на письмі задньоязиковий український приголосний [ɣ], оскільки така передача є фонологічно виправданою.

Нами зафіксовано два випадки вживання сполучення англійських приголосних [g+z], кожне з його графічних виражень має по одному варіанту української передачі, наприклад:

xh – ксɔ *exhauster* [iˈgzo:stɹ] – *ексгаустер*,
x – кз *exine* [iˈgzain] – *екзина*.

Це звукосполучення доцільно передавати сполученням українських літер ҐЗ, оскільки така передача буде, на нашу думку, фонологічно виправданою.

Англійська фонема [ŋ] є задньоязиковим зімкненим носовим сонантом. У системі українського консонантизму немає аналогічної фонему. Український приголосний [н] також належить до носових сонантів, але є передньоязиковою зубною фонемою. Український звук [ɲ], як і англійський [ŋ], є задньоязиковим приголосним, але належить до класу вибухових. Однак є риса, спільна для усіх цих трьох фонем, – вони мають зімкнений характер.

Саме це дає можливість вважати, що при відтворенні англіцизмів, у прототипі яких є звук [ŋ], доцільно використовувати українські літери Н та Ґ у сполученні, оскільки вони передають на письмі звукосполучення [н+ɣ]. така передача найкраще відображає вимову англійського приголосного [ŋ]. Крім того, вона підтримується графікою, оскільки основним графічним вираженням даної фонему є сполучення англійських літер NG. Нам зустрілися лише 2 варіанти графічного вираження даного звука в англійській мові, які реалізуються 3-ма

варіантами української передачі. Однак найчастіше звук [Ń] зображується сполученням літер NG, наприклад:

ng – нг *icing* [ˈaɪsɪŃ] – айсинг,
ng – нг *gong* [gɒŃ] – гонг,
ng – нг *browning* [ˈbraʊniŃ] – браунінг.

Однак на нашу думку, фонему [Ń] слід було б передавати не сполученням НГ, а комбінацією літер НГ, оскільки саме воно є доцільним та виправданим як з графічної, так і з фонологічної точки зору.

Крім того, фонема [Ń] часто входить у склад сполучень звуків [Ń⁺g] та [n+k], які передаються майже завжди шляхом транслітерації, при цьому „німа” літера Н, що входить у графічне вираження NGH звукосполучення [Ń⁺g], як правило, ігнорується, наприклад:

[Ń⁺g] *ng – нг* *single* [ˈsiŃgl] – сингл,
[Ń⁺g] *ngh – нг* *dinghy* [ˈdiŃgi] – дингі,
[Ń⁺k] *nk – нк* *tank* [tæŃk] – танк,
[Ń⁺k] *nc – нк* *Lancaster school* [ˈlæŃstəstʃul] – Ланкастерська школа.

Отже, відтворення англійського звукосполучення [Ń⁺g] сполученням українських літер НГ, а сполучення [Ń⁺k] комбінацією НК є фонологічно виправданим та доцільним, при цьому підтримується й графікою.

Таким чином, детально розглянувши усі способи передачі англійських задньоязикових фонем, що містяться у складі прототипів відповідних запозичених українською мовою англійських лексем, ми можемо зробити наступні висновки:

а) для відтворення англійських задньоязикових фонем [k] та [g] доцільно використовувати українські літери К та Г, які передають відповідні задньоязикові звуки української мови: *cash* [kæʃ] – кеш, *gorgan* [ˈgɔɡɔn] – горган;

б) сполучення звуків [k+s] та [g+z] слід передавати відповідно українськими буквосполученнями КС та ГЗ: *box* [bɒks] – бокс;

в) англійський задньоязиковий носовий звук [Ń], який не має аналогів в українській фонематичній системі, раціонально відтворювати сполученням українських літер НГ, оскільки такий спосіб передачі є фонологічно та графічно виправданим: *icing* [ˈaɪsɪŃ] – айсинг;

г) при передачі звукосполучень [Ń⁺g] та [Ń⁺k] найдоцільніше використовувати українські буквосполучення НГ та НК: *single* [ˈsiŃgl] – сингл, *tank* [tæŃk] – танк.

Питання відтворення апелятивів англійського походження графікою української мови не розглядалися у всій сукупності. Певні рекомендації щодо передачі іншомовних слів стосуються, як правило, окремих орфограм чи звуків. Наслідком цього є збільшення фонетичних та орфографічних варіантів англіцизмів-апелятивів. Це, у свою чергу, заважає їх уніфікованій передачі графічними засобами української мови. Тому проведення подальших розвідок у цій галузі має неабиякі перспективи.

Література

1. Горняткевич А. Виступ / А. Горняткевич // Український правопис : так і ні (Обговорення нової редакції „Українського правопису”). – К.: Рідна мова – Довіра, 1997. – С. 41 – 44.
2. Задорожний Б. М. Ще раз про те, як писати іншомовні слова / Б. М. Задорожний // Український правопис : так і ні (Обговорення нової редакції „Українського правопису”). – К.: Рідна мова – Довіра, 1997. – С. 103 – 106.
3. Пономарів О. Фонема Г та Г' : Словник і коментар / О. Пономарів. – К.: Просвіта, 1997. – 38 с.
4. Славутич Яр. У яких словах писати Г' / Яр Славутич // Мовознавство. – К.: Наукова думка, 1996. – № 1. – С. 63 – 70.
5. Чучка П. П. З приводу підготовки нової редакції „Українського правопису” / П. П. Чучка // Український правопис: так і ні (Обговорення нової редакції „Українського правопису”). – К.: Рідна мова – Довіра, 1997. – С. 34 – 38.

Summary

The given article is devoted to some important problems of phonetic and graphical adaptation of English borrowings in Ukrainian. The English phonemes have several variants while being transformed into Ukrainian graphemes. Comparative phonological analysis of the English backlingual consonants and their possible Ukrainian substitutes is presented in this article.

УДК 811.111-26

К ВОПРОСУ О МОДЕЛЯХ ПЕРЕВОДА

Жук А.В.

Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова

Целью данной статьи является рассмотрение и описание основных моделей перевода, а также выявление их недостатков и достоинств. Актуальность исследования заключается в том факте, что с помощью данных моделей лингвист находит нужный вариант перевода и коммуникативно-равноценные единицы в языке перевода. Таким образом, модель перевода ставит перед собой задачу представить процесс перевода в целом, указать общее направление движения мысли переводчика и последовательные этапы перехода от оригинала к переводу.